

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

7
2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

7491
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 406 sahifa, 30-iyul, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abdurahmonov Qalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yoshlar, fan, ta'lim, sog'liqni saqlash, madaniyat va sport masalalari bo'yicha maslahatchisi o'rinbosari
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'ZR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori
Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dots., O'ZR Tabiat resurslari vaziri o'rinbosari
Djumaniyazov Maqsud Allanazarovich, Qoraqalpog'iston Resp. Tabiat resurslari qo'mitasi raisi
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'ZR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Utayev Uktam Choriyevich, O'ZR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'ZR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMB birinchi prorektori
Abdurahmanova Gulnora Qalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori
Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori
Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU profesor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasini professori
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., prof., Atrof-muhit va tabiatni muhofaza qilish texnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi
Kamilova Iroda Xusniddinova, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'ZR Tabiat resurslari vazirligi,
O'ZR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot"
jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli
qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Green Economy Transition Strategy for Uzbekistan	6
Raekwon Chung , Chairman, Supervisory Committee for New Climate Innovation Center at TSUE	
Jahon Savdo Tashkilotiga a'zolikning dolzarb masalalari.....	8
Nodira Shotursunova , Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)	
"Yashil iqtisodiyot" dan "yashil taraqqiyot" sari.....	12
Shoyqulov Baxtiyor Bakirovich , t.f.n., dotsent	
Tadbirkorlik faoliyatida yuzaga keladigan risklarni sug'urtalashning mohiyati va xususiyatlari.....	16
Egamov Zoxid Baxtiyarovich , bosh mutaxassisi	
Unleashing the Potential of Human Capital for Green Development: Bridging the Gap between Environmental Sustainability and Skill Development.....	26
Muratova Muzayana , Teacher	
Анализ состояния применения механизма инновационного управления инфраструктурами нефтегазовых предприятиях в условиях глобальной потепление земли.....	34
Кучаров Абдор Сабиринович , профессор; Динара Нурмамад кизи Ишманова , доцент; Тю Константин Геннадьевич , соискатель	
Enhancing Methodology for Developing Professional and Communicative Skills of Future Economists in the Context of Teaching English and Green Economy	39
Nargiza Samandarova Muxammadovna , Teacher	
The Role of Higher Education in Shaping a Sustainable Green Economy.....	47
Ikromov Sayidolim , Teacher	
O'zbekistonda yashil turizmni rivojlantirish istiqbollari.....	54
Rasulova Nigora Yusupovna , kafedra assistenti	
Qishloq hududlarini rivojlantirishda agroturizmning ahamiyati	58
Jontemirova Iroda Ikrom qizi , talaba	
Iqtisodiy rivojlanish yo'lida "Yashil iqtisodiyot" ning o'rni.....	61
Hamroyeva Sevinchbonu Hamroyevna , talaba	
O'zbekistonda yashil iqtisodiyot va yashil byudjetlashtirish tizimiga o'tishning ahamiyati.....	64
Raxmanov M. A. , tayanch doktorant	
Sustainable Globalization: Nurturing a Green Economy in Higher Education.....	68
Tukhtaeva Shakhnoza , Teacher	
Qishloq xo'jaligida ishlab chiqarishni investitsiyalar yordamida oshirish xususiyatlari.....	75
Bauyetdinov Majit Janizagovich , kafedra dotsenti; Djumaniyazov Ubbiniyaz Ismayl uli , tayanch doktoranti	
Qishloq xo'jaligi nisbiy samaradorligini baholash.....	79
Berkinov Bozorboy , iqtisodiyot fanlari doktori, professor; Qulmatova Sayyora Safarovna , PhD; Ruxsatova Rushana O'ktamovna , erkin tadqiqotchisi	
O'zbekiston Respublikasidagi yirik tijorat banklari kreditlash amaliyotining ekonometrik tahlil va natijalari	86
Kaxxarov Ulug'bek Xalmatovich , mustaqil izlanuvchi	
O'zbekistonda eksportni kreditlash mexanizmlarini yanada kengaytirish yo'nalishlari.....	97
G'aniyev Shaxriddin Abduvoxidovich , i. f. d., professor; Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich , i. f. d. (PhD)	
Tijorat banklarida iqtisodiy-matematik modellashtirish samaradorligini yanada oshirish usullari.....	102
Raxmanov Mexridin Sindarovich , kafedra dotsent v. b.	
Banklarda moliyaviy resurslarni boshqarishning ayrim rivojlangan mamlakatlar tajribasi.....	106
Ortiqov Uyg'un Davlatovich , kafedra dotsenti, i.f.n.	
Зарубежный опыт в области цифровизации цепочки поставок продуктов питания	115
Марданова Барно Асатуллоевна , докторант	
Environmental culture and building the ecosystem performance: An empirical analysis from Uzbekistan.....	119
Aziz Zikriyoev , PhD	
Kichik biznes subyektlarining eksport salohiyatini oshirishda innovatsiya va raqamlashtirish bo'yicha xorij tajribasi.....	129
Kambarova Sh. M. i.f.b.f.d. PhD	

Xalqaro dividend siyosati tajribalarida "S&P 500 dividend aristocrats" amaliyoti va uni milliy fond bozorida qo'llash imkoniyatlari.....	134
Sherkuziyeva Nasiba Abrorovna , dotsent	
Yirik sanoat korxonalarida innovatsion menejmentni joriy etish asosida mehnat samaradorligini oshirish yo'llari	139
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich , i. f. b. f. d. (PhD), dotsent; Saotaliyeva Nozima Isomiddinovna , talaba	
Byudjetdan tashqari mablag'lari samaradorligini oshirishda davlat xaridlarining roli	147
Norov Akbar Ruzimamatovich	
O'zbekistonda sanoat kooperatsiyasi asosida tayyor mahsulotlar ishlab chiqarishni mahalliyashtirish jarayonlari tahlili	151
Egamberiyev Shuxrat Satimbayevich , i.f.f.d.(PhD)	
Aholining tadbirkorlik faolligini oshirishda oilaviy tadbirkorlikning roli	158
Xudayarova Maftuna Shavkatovna , tayanch doktorant	
Elektron tijoratni samarali tashkil etishda raqamli platformalarning yaratilish texnologiyasi	164
Karimova Shirin Zoxid qizi , tayanch doktorant	
Tadbirkorlik subyektlarini moliyalashtirish mexanizmini takomillashtirish orqali aholi bandligini ta'minlash	168
Shakirova Nigora Axralovna , kafedra dotsenti v.b.	
Aglomeratsiya iqtisodiyoti – hududiy rivojlanini harakatlantiruvchi omili sifatida	172
Raximbayev Akmal Azatboyevich , mustaqil tadqiqotchi	
Overview of Environmental Management in Uzbekistan: A Comparative Analysis of Protected Areas and Waste Management.....	177
Mamadjonova Sarvinov Sharifjonovna , PhD	
Obligatsiyalar bozorining paydo bo'lishi va uning iqtisodiyotga kapital jalb qilishdagi ahamiyati	182
Xushvaqov Islombek Muxammadi o'g'li , tayanch doktorant	
Iqtisodiy subyektlarga soliq yukini hisoblashning ahamiyati va zarurati.....	186
Abduturovov Jasurbek Nozimjonovich , mustaqil izlanuvchi	
Muammoli kreditlar va ularni bartaraf etish yo'llari.....	195
Tojiyev Sardor Dilmurod o'g'li	
Yangi O'zbekiston taraqqiyotida sug'urta munosabatlarini amalga oshirishning ahamiyati va zarurligi.....	199
Abdutarapova Dildora Farxodjon qizi , tayanch doktorant	
Assotsiativ qoidalar va bozor savatlarining tahlili	205
Sh. B. Rajabov; Sadinov Aziz Ziyadullayevich , 3 st year doctoral student	
Mamlakatda davlat soliq xizmati organlari soliq ma'muriyatchiligi faoliyati tahlili.....	210
Tashmuxeimedova Yayra , tadqiqotchi	
Exploring the Integration of Management and Marketing Strategies in Higher Education Institutions: Addressing Crucial Gaps for Enhanced Organizational Performance.....	213
Rakhimova Gulnoza , Teacher	
Особенности научной биографии художника Урала Тансыкбаева (на материале эпистолярного наследия).....	218
Искендир Аккуралай Абдиуалиевна , докторант	
Raqamli iqtisodiyot: milliy iqtisodiyot drayveri	222
Kutbitdinova Moxigul Inoyatovna , kafedra dotsenti; Berdiyeva Janonaxon Jahongir qizi	
Роль цифровизации туристической отрасли в повышении её экспортного потенциала страны	228
Суюнова Фотима Баходир кизи , базовый докторант	
Таргетирование инфляции в Узбекистане: предпосылки применения и первые итоги	233
Рашидов Рахимжон Искандарович , в.и.о доцента; Якубова Шамшинур Шухратовна , к.э.н., доцент, докторант (DSc)	
O'zbekistonda tadbirkorlik faoliyati va uning barqarorligini ta'minlashda sug'urtaning o'rni	240
Nomozova Qumri Isoyevna , iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent	
Tijorat banklarining investitsion jozibadorligini takomillashtirishning xorijiy davlatlar tajribalari.....	248
Nazarov Qilich Xolmuradovich , kafedra assistenti	
Bank moliyaviy xavfsizligini ta'minlashda huquqiy mexanizmlarning o'rni	255
Akbarov Behzodhon Ulug'bek o'g'li , mustaqil tadqiqotchi	
Tijorat banklarida muammoli aktivlarni boshqarishning dolzarb masalalari.....	262
Do'sanov Doniyor , magistr	

Tijorat banklarida raqamli texnologiyalarni joriy qilish xususidagi ilmiy-nazariy qarashlar	269
N. N. Ro'ziyev	
Exploring the Potential of Islamic Finance in Uzbekistan.....	277
Sattorova Nasiba G'anijon qizi, Teacher	
O'zbekiston Respublikasida tijorat banklari faoliyatini tartibga solish tizimining zamonaviy holati.....	284
Murodova Dilnoza Choriyevna, PhD	
Kredit mexanizmini metodologik asoslarini takomillashtirish	288
Gadoyev So'hrob Jumakulovich, mustaqil tadqiqotchi	
Korxonalarda raqamli marketing vositalaridan foydalanish xususiyatlari.....	295
M. A. Saparova, talaba	
Приоритетные направления модернизации системы подготовки туристских кадров.....	299
Очилова Хилола Фармоновна, к.э.н., доцент	
Improving the use of competitive strategies in the management of sewing and knitting enterprises during green development	304
Vafoyeva Dilafruz, Teacher	
O'zbekistonda savdo xizmatlari sohasining rivojlanish tendensiyasi va istiqbollari	311
Xojiyev Elshod Yoqub o'g'li, katta o'qituvchisi, PhD	
O'zbekiston Respublikasida aholini ijtimoiy himoya qilishning zamonaviy statistik usullaridagi tahlili	316
Kutbitdinova Muhayyoxon Inoyatovna, tayanch doktorant	
O'zbekiston to'qimachilik sanoatida CRM strategiyalaridan foydalanish yo'llari	323
Xalilova Nafisa Komilovna, magistrant	
Ko'zi o'z shaxslarni ish bilan ta'minlashni qonunchilik vositasida tartibga solishdagi xorijiy tajriba	327
Usmonov Ziyodulla Ulmas o'g'li, tayanch doktorant	
Оптимизации операционной стратегии и повышение экономического потенциала хлопково-текстильных кластеров.....	334
Джурбаев Отабек Джурбаевич, доцент кафедры	
Необходимость управления активами и пассивами современными банками Узбекистана.....	341
Фаттахова Муниса Абдухамитовна	
Transport logistika xizmatini eksportni takomillashtirishga ta'siri	349
Jumabayeva Akmole Sheraliyevich, magistrant	
Цифровая валюта: возможные последствия вывода из обращения наличных денег	354
Бахромов Мирзаахмад Рустам угли, студент; Абдикаримова Динара Рустамхановна, научный руководитель, д. э. н. (DSc)	
Systematic mapping study of higher education in green development context.....	361
Asqarova Feruza Abdullaevna, Senior Teacher	
O'zbekistonda rekreasiya turizmini rivojlantirish imkoniyatlari	368
Vayskulov Ramazon Alisher o'g'li, kafedra o'qituvchisi; Shaymanova Nigora Yusupovna, tayanch doktoranti	
Особенности подготовки юных футболистов на этапах начальной подготовки, спортивно – оздоровительном и групп начальной специализации.....	373
Д. К. Исмагилов, кандидат педагогических наук, доцент	
Optimizing Financial Resources Management in Treasury Systems for Sustainable Green Development.....	377
Shodmonkulova Shahlo, PhD student	
Iqtisodiy xavfsizlikning institutsional asoslarini takomillashtirishning xorij davlatlar tajribasi	384
Mamatov Sardor Axmatjonovich, mustaqil tadqiqotchi	
Bank tizimida resurs bazasini mustahkamlash yo'llari.....	390
Voxidov Oybek Rozikovich, mustaqil tadqiqotchisi	
Integrating Career-Oriented Communication Competences in English Language Teaching for Future Specialists in Higher Education Institutions: A Catalyst for Green Economy	398
Rajapov Sulaymon Nuraddin Ugli, Teacher	
Tijorat banklari faoliyatida raqamli texnologiyalaridan foydalanish samaradorligini baholash istiqbollari	406
Fayziyeva Muyassarzoda Xancharovna, mustaqil izlanuvchi (PhD)	

IQTISODIY XAVFSIZLIKNING INSTITUTSIONAL ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING XORIJ DAVLATLAR TAJRIBASI

Маматов Сардор Ахматжонович
ТДИУ мустақил тадқиқотчиси

Annotatsiya: Maqolada iqtisodiy xavfsizlikning institutsional asoslarini shakllantirishning xorijiy yondashuvlar evolyutsiyasining uch kameralistik, keynschilik va institutsional bosqichlar tadqiq etilgan. Ushbu maktablar tajribasini o'rganish asosida milliy iqtisodiy xavfsizlikni muvaffaqiyatli xorijiy modellarini aniqlash va ularni O'zbekiston Respublikasi milliy iqtisodiyoti ehtiyojlariga moslashtirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: tayyorgarlik davrlari, ta'lim, o'quv jarayoni, institutsional, xavfsizlik.

Аннотация: в статье рассматриваются трехкамералистский, кейнсианский и институциональный этапы эволюции зарубежных подходов к формированию институциональных основ экономической безопасности. На основе изучения опыта этих школ были разработаны предложения и рекомендации по выявлению успешных зарубежных моделей национальной экономической безопасности и адаптации их к потребностям народного хозяйства Республики Узбекистан.

Ключевые слова: подготовительные периоды, воспитание, воспитательный процесс, учреждение, безопасность.

Abstract: the article examines the three-cameralist, Keynesian and institutional stages of the evolution of foreign approaches to the formation of the institutional foundations of economic security. Based on the study of the experience of these schools, proposals and recommendations were developed to identify successful foreign models of national economic security and adapt them to the needs of the national economy of the Republic of Uzbekistan.

Key words: preparatory periods, education, educational process, institutional, security.

KIRISH

Mamlakatimizda 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasida iqtisodiy bapqapoplikni ta'minlash va aholi fapovonligini oshipishga katta ta'sip ko'psatadigan yangi texnologik ukklad talablapiga mos keluvchi iqtisodiyotning institutsional asoslarini tpansfopmatsiyalash, sun'iy intellekt yopdamida pesupslapni oqilona taqsimlash va tpansaksion xapajatlapni pasaytipishga alohida e'tibop qapatilmoqda. "Ma'muriy islohotlarning ikkinchi bosqichi sifatida kelgusi yilda hududlardagi boshqaruv tizimi ham isloh qilinadi. Barcha ma'muriy islohotlar doirasidagi yangi tashabbuslar Konstitutsiyamizda albatta belgilab qo'yilishi lozim [1]. Milliy iqtisodiy xavfsizlik bizga davlatning milliy raqobatdosh ustunliklarini himoya qilish va milliy manfaatlarga erishish uchun ulardan eng samarali foydalanishni ta'minlashga imkon yaratadi. Shu sababli, dunyoda milliy iqtisodiy xavfsizlik ta'minlash sohasida juda ko'p amaliy tajriba to'plagan. Bundan tashqari, tizimining institutsional asoslari bilan bog'liq ko'plab nazariy ishlanmalar mavjud. Ushbu tajribani o'rganish mamlakatimiz uchun juda muhim, chunki bu bizga milliy iqtisodiy xavfsizlikni muvaffaqiyatli xorijiy modellarini aniqlash va ularni O'zbekiston Respublikasi milliy iqtisodiyoti ehtiyojlariga moslashtirish imkonini beradi. Bu esa iqtisodiy xavfsizlikning institutsional asoslarini takomillashtirishning xorij davlatlar tajribasini tadqiq etishga bag'ishlangan mazkup tadqiqot mavzusining dolzabligidan dalolat bepadi.

ILMIY MUAMMONING QO'YILISHI

Iqtisodiy xavfsizlikning institutsional asoslarini takomillashtirishning o'ziga xos xususiyatlarini va uni transformatsiya qilish mexanizmlari va modellarini tadqiq etgan xorijlik olimlar qatorida T.Kun, F.List, K.Peres, M.S.Roko, V.S.Beynbridj, T.Jotsana, E.Sebastian, D.Bell, Y.Shumpeter, S.Klark, P.Arnold, G.Dosi kabilarni keltirish mumkin.

Rossiyalik olimlardan Vasilevskiy E., Inozemsev V.L., Bukreyev V. V., Krasilnikov O.Yu., Vertakova Yu. V., Plotnikov V. A. Komarova O. V. Kejun L. A., Latova Yu.V., Suxarev O.S. va boshqalar ushbu mavzuga bag'ishlangan ilmiy-tadqiqot ishlarini olib borgan.

O'zbekistonlik iqtisodchi olimlardan S.S.Gulyamov, A.V.Vaxabov, A.V.Vahabov, A.O'Imasov, S.V.Chepel, X.P.Abulqosimov, T.S.Rasulov, T.T.Jo'rayev, A.A.Mamatov, D.X.Xasanova va boshqalarning ilmiy izlanishlarida iqtisodiyotning institutsional asoslarini takomillashtirishning nazariy jihatlarini, sanoat inqilobi natijasida shakllanayotgan yangi texnologik ukldning takror ishlab chiqarish tarkibiy tuzilmasini shakllantirish masalalari bo'yicha atroflicha tadqiqotlar olib borilgan.

D.Noip va L.Devislapning fikriga ko'ra, institutsional muhit – bu asosiy siyosiy, ijtimoiy va huquqiy qoidalar majmui bo'lib ulab ishlab chiqarish, ayboshlash va taqsimot uchun ba'zis yapatadi [2]. Dj.R. Kommons institutlarni tarixiy rivojlanishidagi ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarni qo'llab-quvvatlab unga ko'ra "evolyutsion" tushunchasi "institutsional" tushunchasi bilan mazmun va ma'nosi bir xil bo'ladi deb ta'kidlaydi [3].

Rus olimi V.V.Bukreyev, E. N. Rudikning fikriga ko'ra, "davlatlar o'zlarining resurs bazasi, iqtisodiy munosabatlar tizimi va milliy iqtisodiy manfaatlar shuningdek, institutsional tuzilmaning o'ziga xos xususiyatlari asosida milliy iqtisodiy xavfsizlikni shakllantirishning turli xil variantlarini kombinatsiyalashtiradilar [4]. Yu.V.Latov xulosasiga ko'ra milliy iqtisodiy xavfsizlikning maqsadi milliy iqtisodiyotning samarali ishlashi uchun institutsional asosni yaratishdir (mulk huquqi kafolatini ta'minlash, qonun ustuvorligi, bitimlarning shaffofligi va boshqalar) [5] deb baho beradi.

O'zbekistonlik iqtisodchi olimlardan professor Mamatov A.A., Jo'rayev T.T. "Industpial jamiyatdan postindustpial jamiyatga o'tish, jamiyat hayotida tub o'zgapishlap bilan bog'liq bo'lib, unda innovatsiyalapni keng yapatish va jopiy etishga asoslangan yangi iqtisodiy tizim modeliga o'tish bilan amalga oshmoqda. Tabiiyki, ushbu davpda klastep modelida chuqur o'zgapishlap yuz bepadi" [6]. B.Ma'mupovning fikriga ko'ra, "Paqamli iqtisodiyot – iqtisodiyotning tapkibiy qismlari sifatida sun'iy aql(ong)dan foydalanish, ish japayonlapini pobotlashtirish, ishlab chiqarish japayonida tupmush mehnat xapajatlarni kamaytirish, maxsus kompyutep dasturlari yopdamida iqtisodiy tizimlapni modellashtirish va dasturiy qobiliyatini oshirish" [7] deb xulosa qiladilar.

Bipoy yangi sanoat inqilobini shakllanishi shapoitida milliy iqtisodiy xavfsizlik munosabatlarining institutsional asoslari, uning xalqaro nazariya va amaliyotni tahlil qilish, ma'lum yondashuvlarni tizimlashtirish va O'zbekiston Respublikasi milliy iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash manfaatlariga xorijiy tajribani joriy etish bo'yicha takliflar va tavsiyalar ishlab chiqarishga qapatilgan ilmiy izlanishlapni olib bopishni taqozo etilmoqda. Ushbu jihatlap ilmiy maqola mavzusining dolzapligi va muhimligini belgilab bepadi hamda tadqiqot mavzusini tanlash uchun asos bo'ldi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada dialektik, tizimli, integral va sinergetik yondashuvlar, iqtisodiy, mantiqiy, ilmiy abstraksiya, tahlil va sintez, induksiya va deduksiya, qiyoslash, umumlashtirish, guruhlash va jadval usullaridan foydalaniladi.

ASOSIY TAHLIL VA NATIJALAR

Milliy iqtisodiy xavfsizlikni (MIX) ta'minlash zarurligini aksariyat davlatlarning xukumat rahbariyati va ilmiy-ekspertlar hamjamiyati yaxshi tushunadi. MIX bizga davlatning milliy raqobatdosh ustunliklarini himoya qilish va milliy manfaatlarga erishish uchun ulardan eng samarali foydalanishni ta'minlashga imkon yaratadi. Shu sababli, dunyoda MIX ta'minlash sohasida juda ko'p amaliy tajriba to'plagan. Bundan tashqari, MIX tizimining institutsional asoslari bilan bog'liq ko'plab nazariy ishlanmalar mavjud. Ushbu tajribani o'rganish mamlakatimiz uchun juda muhim, chunki bu bizga MIXni muvaffaqiyatli xorijiy modellarini aniqlash va ularni O'zbekiston Respublikasi milliy iqtisodiyoti ehtiyojlariga moslashtirish imkonini beradi.

Ushbu moqolada biz milliy iqtisodiy xavfsizlik tushunchasining shakllanishi haqida qisqacha tarixiy ma'lumot beramiz, ushbu MIXning institutsional asoslari, uning xalqaro nazariya va amaliyotni tahlil qilamiz, ma'lum yondashuvlarni tizimlashtiraiz va O'zbekiston Respublikasi MIXni ta'minlash manfaatlariga xorijiy tajribani joriy etish bo'yicha takliflar va tavsiyalar ishlab chiqamiz.

Rus olimi Yu.V.Latova xulosalariga ko'ra, xorijiy iqtisodiy tafakurda milliy iqtisodiy xavfsizlikning mohiyatini tushunishga yondashuvlar evolyutsiyasining uch bosqichini ajratib ko'rsatish mumkin:

1. Kameralistik bosqich, uni kelib chiqishiga ko'ra XIX asrning o'rtalariga tegishli deb hisoblanadi. Uning asoschisi taniqli nemis iqtisodchisi Fridrix List [8] deb hisoblaydi. Ushbu bosqichning o'ziga xos xususiyati unda tashqi iqtisodiy tahdidlar ustuvorligidir. Ushbu tushuncha doirasida milliy iqtisodiy xavfsizlikning mohiyati shundan iboratki unda milliy iqtisodiyotni chet el davlatlari tomonidan bostirilishining

oldini olish va jahon bozorida sanoatga asoslangan samarali va raqobatbardosh milliy iqtisodiyotni shakllantirish uchun shart-sharoit yaratishdir.

2. Keynschilik bosqichi, bu bosqich XX asrning 30-yillariga to'g'ri keladi. Ushbu konsepsiyaning muallifi, J.M.Keynsga to'g'ri keladi. Bu bosqichga o'tishga yetakchi rivojlangan mamlakatlarda tashqi tahdidlar tufayli emas, balki ichki iqtisodiy muammolar tufayli yuzaga kelgan "buyuk depressiya" inqirozi sabab bo'ldi. MIX uchun tahdidlar manbalari bo'lib bozordagi muvaffaqiyatsizliklar "(iqtisodiy o'sishning beqarorligi, ishsizlik, inflyatsiya) hisoblanadi. Ushbu konsepsiyaga muvofiq MIXning maqsadi iqtisodiy va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash, ishsizlikning oldini olish va pul muomalasi barqarorligiga erishishdir. MIX instrumenti bo'lib iqtisodiyotni davlat tomonidan tartibga solish (ishlab chiqarishni rag'batlantirish, bandlikni qo'llab-quvvatlash choralari, yumshoq pul-kredit siyosati) hisoblanadi.
3. Institutsional bosqich bu bosqich Peruanlik iqtisodchi Ernando de Soto tomonidan "Boshqa yo'l" kitobining nashr etilishi bilan boshlangan [9]. Ushbu kitobda ilgari surilgan xulosalardagi tub farq qiladigan tushunchalar shundan iboratki, samarasiz institutlar yoki boshqacha qilib aytganda, yuqori ma'muriy to'siqlar ushbu yondashuv doirasida MIX uchun asosiy tahdid hisoblanadi: "yomon "qonunlar va/yoki" yaxshi " qonunlarning yomon ijrosi iqtisodiy faoliyatning vijdonli ishtirokchilari faoliyatiga to'sqinlik qiladi, ularni ya'ni ushbu iqtisodiy agentlarni norasmiy, yashirin iqtisodiyot sektoriga surib chiqaradi va shu bilan milliy iqtisodiy xavfsizlikka putur yetkazadi. Biz iqtisodiy faoliyatni haddan tashqari qattiq qo'llik bilan tartibga solish, tadbirkorlik (va ayniqsa innovatsion) faollikni cheklaydi, nazorat qiluvchi davlat organlar vakillari va boshqalarda yuqori daromadli rentaga yo'naltirilgan (ya'ni korrupsion) xatti-harakatlarni shakllantiradi.

Bu holda MIXning maqsadi milliy iqtisodiyotning samarali ishlashi uchun institutsional asosni yaratishdir (mulk huquqi kafolatini ta'minlash, qonun ustuvorligi, bitimlarning shaffofligi va boshqalar.). Ushbu maqsadga erishish instrumenti bo'lib ma'muriy to'siqlarni minimallashtirishdir: majburiy soliqlar va to'lovlarni kamaytirish va soddalashtirish (hech kimga sir emaski, tadbirkorlar nafaqat yuqori soliqlar tufayli, balki ularni boshqarishning murakkabligi tufayli ham iqtisodiyotning kulrang sektoriga suriladi), biznesga ma'muriy bosimni kamaytirish, byurokratiya va korrupsiyaga qarshi kurash. Yashirin iqtisodiyotiga kelsak, biz uni kuch ishlatish yo'li bilan bostirmasligimiz kerak, balki unga olib keladigan sabablarni yo'q qilishimiz kerak.

Yu.V.Latov xulosasiga ko'ra, bu konsepsiyalar o'zaro bir-birini inkor etuvchi emas – ular bir-birini to'ldiradi va bir tomondan, MIX tahdidlarining mohiyatini yaxshi tushunishga va uning mazmunini ijtimoiy-iqtisodiy jarayon sifatida tushunishga, boshqa tomondan, ular mamlakatning MIXni ta'minlash instrumentlar spektri doirasini kengaytiradi. MIX ta'minlash sohasida olib borilgan davlatning samarali siyosati ushbu ushbu konsepsiyalar tomonidan tavsiya etilgan har bir instrumentlarning kombinatsiyasi bo'lishi kerak.

Ta'kidlab o'tish mumkinki ushbu bosqichlarni MIX tabiati haqidagi g'oyalarning izchil o'rin almashuvi va rivojlanishi deb hisoblamaslik kerak. Aksincha, biz MIXning mohiyati to'g'risida turli xil dominant qarashlarning paydo bo'lishining xronologik ketma-ketligi haqida gapirishimiz mumkin, bugungi kunda uchta konsepsiya ham ilmiy adabiyotlarda, hamda turli mamlakatlarning MIXni ta'minlash bo'yicha amaliy faoliyatiga joriy etilgan.

MIXning Angliya modeli, uning mustaqil shakli sifatida Amerika Qo'shma Shtatlari (AQSH) MIX strategiyasi amal qiladi, xamda u iqtisodiy global ustunlik instrumenti sifatida dollarlashgan moliya tizimiga tayanadi. Angliya maktabida MIX uchun asosiy tahdidlarni texnologik yetakchilikka tajovuz qilish (sanoat josusligi, intellektual mulkdan ruxsatsiz foydalanish, nusxa olish, texnologiyalarni majburiy uzatish, global iqtisodiyotdan tashqarida faol milliy innovatsion siyosat va boshqalar) deb hisoblash mumkin.).

Birinchi turdagi tahdidning xarakterli namunasi sifatida Xitoy misol bo'ladi va u innovatsion iqtisodiyotni mustaqil ravishda rivojlantirayotgan, yangi jahon iqtisodiy ukladida texnologik yetakchilikni talab qilmoqda. Ikkinchi turdagi tahdid 1973-yilda OPEK tomonidan neft embargosi amalga oshirildi. Ushbu embargo AQSH uchun iqtisodiy, ham psixologik nuqtai nazardan juda og'riqli bo'lib chiqdi va shuning uchun ularning MIX modelida energiya xavfsizligi muhim o'rin tutadi [10].

MIX ta'minlash iqtisodiy suverenitet sifatida qaralishi (Xitoyning MIX ta'minlashning ustuvor vazifasi) sifatida tushunish bu maktabga xosdir va davlatlarning barqarorligi asosiy resurslarni yetkazib berish (bu mamlakatlar tashqi oziq-ovqat va energiya manbalarini yetkazib berishga bog'liqligi). Angliya modelidan farqli o'laroq, ustuvorlik iqtisodiy dominatlikga emas, balki tashqi iqtisodiy ustunlikdan himoya qilishga ustuvorlik beriladi. Shunga ko'ra, MIXga tahdidlar transmilliy korporatsiyalar tomonidan milliy iqtisodiyot ustidan gemonlik xavfi va resurslarni yetkazib berishni cheklashdir.

MIX ta'minlashning yutuqlari instrumentlariga, yetkazib beruvchilarni diversifikatsiya qilish va logistika ta'minoti tizimlarini o'rnatish orqali resurslarni yetkazib berishni kafolatlash, shuningdek, xorijiy kompaniyalarning milliy bozorlarga kirib kelishi ustidan qat'iy nazorat o'rnatish orqali erishiladi. Angliya modelida bo'lgani kabi, Osiyo MIX maktabida, bizning fikrimizcha, o'ziga xos Xitoy variantini ajratib ko'rsatish mumkin. Unda milliy iqtisodiy suverenitetni ta'minlashga qaratilgan, global yetakchilarning ichki bozorga kirishni cheklash orqali va mahalliy kompaniyalarni ushbu yetakchilar ishlaydigan sohalarda (keyinchalik ushbu kompaniyalarni eksport

bozorida olib chiqish bilan) o'sib borishini ta'minlash. Aslida, biz kameralistik proteksionistik modelning milliy Xitoycha varianti haqida gapirishimiz mumkin. Xitoy bozorining katta hajmi bu vazifani bajarishga imkon beradi. Bu Xitoyning internetga kirishni global cheklashi sababli Alibaba kabi kompaniyalar va loyihalarning paydo bo'lishiga imkon berganligini eslash yetarlidir.

Milliy iqtisodiyot ustidan tashqi nazoratning oldini olishning yana bir instrumenti bu xorijiy kompaniyalarni qo'shma korxonalar tashkil etish va texnologiyalar transfertini yaratishga majbur qilmoqda. Xitoy uchun bu qadam rivojlangan mamlakatlarning texnologik dominantligidan o'zini himoya qilish va o'zlarini yetakchi davlatlar bilan teng huquqli qilish imkoniyatini anglatadi. Ammo rivojlangan mamlakatlar bunday strategiyani sezadilar va buni bir tomondan, o'zining texnologik yetakchiligiga tajovuz, ya'ni iqtisodiy xavfsizligiga tahdid sifatida, ikkinchi tomondan, adolatsiz, noqonuniy xulq sifatida (intelektual mulkni uning rivojlanishiga sarmoya kiritmasdan va mualliflik huquqiga to'lov to'lamasdan adekvat holda o'zlashtirishga urinish) sifatida qabul qilishadi. Bu o'z navbatida rivojlangan mamlakatlarning qarshiligi sabab bo'lmoqda.

1.jadval: Milliy iqtisodiy xavfsizlikni institutsional loyihalash modellari [12]

Tasniflash mezonlari	MIXni institutsional loyihalash modellari	Tavsifi
MIXni ta'minlash yo'nalishlari	Kameralistik	Proteksionizm va erkin savdo balansi asosida milliy iqtisodiyotning xalqaro raqobatbardoshligini ta'minlash
	Keynschilik	Sanoat, bandlik va pul muomalasini davlat tomonidan tartibga solish orqali milliy iqtisodiyotning barqarorligini ta'minlash
	Institutsional	Iqtisodiyotni rivojlantirishga hissa qo'shadigan samarali institutlarni yaratish
Tashqi ta'sirdan foydalanish	Global	Milliy iqtisodiy qudrat asosi sifatida global iqtisodiy yetakchilikni ta'minlash
	Dominant	O'zining iqtisodiy ta'sir doirasini yaratish orqali mahsulotlarni kafolatlangan sotish va resurslarni yetkazib berishni yaratish.
	Avtanom	Tashqi iqtisodiy dominantlikning mavjud emasligi (xam o'ziniki xam tashqi)
	Ixtisoslashgan	Iqtisodiyot barqarorligini ta'minlash instrumenti sifatida uchinchi tomon iqtisodiy ta'sir doirasiga qo'shilish
Iqtisodiy baza	Universal	Tashqi va ichki bozorga asoslangan kuchli diversifikatsiyalangan iqtisodiyot
	Ulushli	Cheklangan yuqori texnologiyali mahsulotlar to'plamini ishlab chiqarishga ixtisoslashgan mamlakat
	Monoresurcli	Quyida darajada qayta ishlanadigan tovarlarning cheklangan to'plamini sotishga (odatda eksportga) ishonish
	Mexnat	Mehnat migratsiyasidan mehnat bozoridagi bosimni yumshatish instrumenti va valyuta tushumining manbai sifatida foydalanish
Hamkorlik munosabatlarining mavjudligi	Individual	MIXni o'zining resurslari asosida ta'minlash
	Jamoaviy	Iqtisodiy xavfsizlikning kollektiv tizimini yaratish uchun boshqa davlatlar bilan integratsiya qilish.
Iqtisodiyotning ochiqqligi	Ochiq	Iqtisodiyotning tashqi savdo ochiqqligi resurslardan foydalanish va milliy mahsulotlarni sotish instrumenti sifatida
	Yopiq	Iqtisodiyotning yopiqqligi xorijiy kontragentlarga qaramlikni oldini olish va iqtisodiy suverenitetni saqlash instrumenti sifatida

Xitoyning iqtisodiy rivojlanishi va yangi jahon iqtisodiy tartibida global texnologik yetakchilikka bo'lgan da'volari Osiyo MIX maktabining Xitoycha shaklining yanada evolyutsiyasiga olib keladi va tashqi hukmronlikdan himoyadan o'zining iqtisodiy dominantligiga bosqichma-bosqich o'tishga olib kelishi mumkin. Biroq, hozirgacha MIXning bunday transformatsiyasi xitoylik tadqiqotchilar tomonidan aniq e'lon qilingan emas. Xitoyning doimiy ravishda o'sib borayotgan iqtisodiy qudrati sharoitida bunday deklaratsiyalarning yo'qligini ikkita sabab bilan izohlash mumkin. Ulardan birinchisi, Xitoyning o'ziga nisbatan haddan tashqari yuqori ehtiorni qo'zg'atishni istamasligi (ayniqsa, AQSH bilan savdo urushi sharoitida xavfli) va natijada unga nisbatan milliy iqtisodiy manfaatlar qarshi chora-tadbirlar ko'rilishini istamasligi. Ikkinchisi, Xitoy global yetakchilik xarajatlarini o'z zimmasiga olishni istamasligi xam sabab bo'lishi mumkin.

MIX modelini shakllantirishda muhim omil iqtisodiyotning ochiqqligi va yopiqqligi o'tasidagi tanlovdir. Iqtisodiyotning ochiqqligi (bu mamlakatda mavjud bo'lmagan) tashqi resurslar ta'minotiga va tashqi bozorlarga chiqish imkoniyatini yaratadi, bu esa eksport daromadlarini olish imkoniyatlarini yaratadi [11]. Ochiqlik tufayli milliy iqtisodiyot raqobatbardosh ustunliklarga ega bo'lgan faoliyat turlariga ixtisoslashgan mehnat taqsimoti va kooperatsiyasining global tizimida samarali ishtirok etishi mumkin. Biroq, bu iqtisodiyotning haddan tashqari ixtisoslashuvi va uning tashqi kontragentlarga bog'liqligi xavfini tug'diradi, ya'ni. iqtisodiy suverenitetning qisman yo'qolishiga olib keladi.

Milliy iqtisodiyotning yopiqqligi ushbu taxditlardan saqlanish imkoniyatlarini yaratadi biroq jahon mehnat taqsimoti va kooperatsiyasidan voz kechish milliy iqtisodiyotning ishlab chiqarish samaradorligini pasayishiga va uning natijasida texnologik orqada qolishga va nisbatan past

turmush darajasiga tushib qolishga olib kelishi mumkin. Yopiqlik to'liq bo'lishi mumkin, bunda tashqi iqtisodiy hamkorlik butunlay va qisman rad etiladi, qachon ayrim sohalarida, muayyan miqdordagi bitimlar uchun, ayrim davlatlar bilan va hokazolarda hamkorlikka cheklovlar qo'yiladi.

Shuni ta'kidlash qiziqki, yopiqlik majburiy bo'lishi mumkin – bu xorijiy davlatlarning hamkorlik qilishdan bosh tortishi (qoida tariqasida, siyosiy majburlash vositasi sifatida). Shunga qaramay, MIX shakllanish modeli nuqtai nazaridan, majburiy yopiqlik ixtiyoriy yopiqlikdan farq qilmaydi (qaror davlat tomonidan mustaqil ravishda qabul qilingan), mamlakat xalqaro mehnat taqsimotiga asoslanmagan holda, milliy manfaatlariga erishish uchun, o'zining milliy chegaralarida to'laqonli iqtisodiy tizimni shakllantirishga majbur bo'ladi.

Biz tomondan amalga oshirilgan tahlilga asosan 1-jadvalda keltirilgan MIX institutsional loyihalash yondashuvini tizimlashtirishga imkon beradi. Jadvalda keltirilgan MIX modellarining turlari ma'lum darajada abstrakt ekanligini ko'ramiz, chunki ularning sof shaklida ular amaliyotda uchramaydi. Aslida, davlatlar o'zlarining resurs bazasi, iqtisodiy munosabatlar tizimi va milliy iqtisodiy manfaatlar shuningdek, institutsional tuzilmaning o'ziga xos xususiyatlari asosida MIXni shakllantirishning turli xil variantlarini kombinatsiyalashtiradilar [13].

Olib borilgan tahlil natijalariga ko'ra biz O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyoti uchun quyidagi umumlashtiruvchi taklif va tavsiyalarni tavsiya etishimiz mumkin:

global siyosiy va iqtisodiy muloqotlarda teng huquqli va adolatli iqtisodiy hamkorlik g'oyalari hukmron bo'lishiga qaramay, amalda bir qator davlatlar, shu jumladan hozirgi zamonning yetakchi davlatlari o'z MIXlarini iqtisodiy dominantlik asosida qurmoqdalar. Ushbu sharoitda O'zbekiston Respublikasi Xukumatining asosiy vazifasi milliy iqtisodiy suverenitetiga nisbatan tahdidlarga qarshi turishdir (ya'ni. o'z milliy iqtisodiyotining boshqa davlat yoki davlatlar blokining iqtisodiy tizimiga qaram bo'lishini oldini olish va asosiy muhim korxonalar ustidan nazoratni ushlab turishdir ;

MIX institutsional loyihalashning jahon modellarini tahlil qilishda O'zbekistonlik tadqiqotchilar va hukumat vakillari diqqat markazida institutsional yondashuvning to'liq imkoniyatlaridan foydalanmagan holda asosan an'anaviy yondashuvlar (Kameralistik va Keynschilik) yondashuvlardan foydalanishadi;

XULOSA VA TAKLIFLAR

Bizning fikrimizcha, Kameralistik va Keynschilik modellari doirasida milliy iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlash choralari doirasida tadbirkorlik faoliyati uchun qulay bo'lgan institutlarni maqsadli yaratish bilan birga yuz berishi kerak. Nisbatan biznesga fiskal yondashuvdan voz kechish va ma'muriy to'siqlarning ta'sirini yumshatish muhimdir. Aks holda, iqtisodiyotning faqat davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan tarmoqlari rivojlanadi, mamlakatimiz milliy iqtisodiyotining texnologik qoloqligi va xalq xo'jaligini samarasizligini uzoq muddat konservatsiyalanib saqlanib qoladi;

Jahon amaliyotida institutsional loyihalash davlatning iqtisodiy xavfsizligi va alohida shaxsning iqtisodiy xavfsizligi o'rtasidagi barqarorlik munosabatlari turli yo'llar bilan shakllanadi. Bizning fikrimizcha, bugungi kunda O'zbekistonda asosiy e'tibor aholining iqtisodiy xavfsizligini oshirishga qaratilishi kerak, chunki uning yetarli emasligi iqtisodiy o'sishni sekinlashtiradi va tadbirkorlik faolligini pasaytiradi;

Xom ashyo rentasini transformatsiyasini milliy iqtisodiyotning rivojlanishi manbaga aylantirish sohasida tabiiy resurslarni eksport qiluvchi rivojlangan mamlakatlar tajribasidan foydalanish zarur. Xususan, O'zbekiston sanoati uchun zarur bo'lgan resurslarni oddiy xarid qilishdan voz kechish va ularni mamlakatimizda, shu jumladan qo'shma korxonalar orqali ishlab chiqarishni mahalliyashtirishga o'tish kerak;

Globalashuvning ta'siri natijasida O'zbekiston bozori xamda mamlakatimizda o'z resurslarining cheklanganligi sababli bugungi kunda universal diversifikatsiyalangan milliy iqtisodiyotni shakllantirish murakkab jarayondir. Shunday bo'lsada, mamlakatimiz raqobatdosh ustunliklarga ega bo'lgan drayver tarmoqlariga asoslanib (to'qimachilik sanoat, xizmat ko'rsatish va qazib olish sanoati va boshqalar.) MIX ba'zis modelini yaratish mumkin;

Milliy iqtisodiyotning haddan tashqari yopiqqligini oldini olish kerak. Globalashuvning salbiy ta'siri tufayli mamlakatimiz uchun an'anaviy bozorlarga chiqishda yangi sheriklar bilan munosabatlarni uzoq muddatli,

O'zbekiston kompaniyalarining faol ishtirokida texnologiyalarni uzatish va yangi ishlab chiqarish zanjirlarini yaratish bo'yicha hamkorlik asosda qurish imkoniyatidan foydalanish sifatida ishlatilishi kerak.

Xuf'yona iqtisodiy jarayonlarga qarshi kurashishga ko'proq e'tibor qaratish lozim chunki ular MIX asosiga katta salbiy ta'sir etadi. Shu bilan birga, ushbu jarayonlarni bartaraf etish uchun kuch va ma'muriy instrumentlar bilan bir qatorda, institutsional tartibga solish choralari ham qo'llanilishi kerak, bu esa yashirin iqtisodiy faoliyatni qonuniy format faoliyatga o'tkazishga yordam beradi. Xuf'yona iqtisodiy faoliyatning (pul yuvish, giyohvand moddalar savdosi, moliyaviy firibgarlik) kabi noqonuniy shakllariga nisbatan kuch bosimi qo'llanilishi kerak. Institutsional tartibga solishdan, yuqori ma'muriy to'siqlar tufayli kulrang sektorga kirib borgan (masalan, o'z-o'zini ish bilan ta'minlash) mazmun jihatdan noqonuniy bo'lmagan faoliyat shakllari va sohalarida foydalanish kerak. Bundan tashqari, davlat va alohida shaxslarning iqtisodiy farovonligiga tahdid soladigan iqtisodiy faoliyatning rasmiy huquqiy sohalar ustidan nazoratni kuchaytirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлис ва Ўзбекистон халқига Мурожаатномаси. "Халқ сўзи" газетаси 21.12. 2022 йил.
2. Davis L., North D. Institutional Change and American Economic Growth. –Cambridge, 1971. –pp. 5-6.
3. Квашницкий, В. Истоки эволюционной экономики / В. Квашницкий // Истоки: из опыта изучения экономики как структуры и процесса / [редакционная коллегия: Я.И. Кузьминов и др.]. - 2-е изд. - Москва: Изд. дом ВШЭ, 2007. – С.95.
4. Букреев В. В., Рудык Э. Н. Противодействие внешнему управлению стратегическими промышленными предприятиями России // Альтернативы. – 2019. – № 2. – С. 92-101;
5. Латов Ю. В. Российская теневая экономика в контексте национальной экономической безопасности // Экономический вестник Ростовского государственного университета. – 2007. – Т. 5. – № 1. – С. 16-27.
6. Маматов А.А., Жўраев Т.Т. Кластерларни ташкил этиш ва уларнинг фаолиятини йўлга қўйишнинг хориж тажрибаси. "XXI аср: фан ва таълим масалалари" электрон журнали. №1, 2020. –Б.12.
7. Маъмуров Б.Х. Ўзбекистонда рақамли иқтисодиётни ривожлантиришнинг концептуал асослари ва хориж тажрибаси. Иқтисодиёт ва таълим журнали. 2020 йил № 4. –Б.44.
8. Лист Ф. Национальная система политической экономики. Челябинск: Социум, 2017. – 451 с.
9. Эрнандо де Сото. Иной путь: Экономический ответ терроризму. Челябинск: Социум, 2007. – 408 с.
10. Economic security: Neglected dimension of national security. Ed. by Sheila R. Ronis. Washington, DC: National Defense University Press, 2011. – 130 p.; Losman D. Economic Security. A National Security Folly? // Policy Analysis. – 2001. – No. 409. – P. 1-12.
11. Комарова О. В. Как богатые страны стали богатыми, и почему бедные страны остаются бедными. М.: Изд. дом Гос. ун-та – Высшей школы экономики, 2011. – 384 с.
12. Букреев В. В., Рудык Э. Н. Противодействие внешнему управлению стратегическими промышленными предприятиями России // Альтернативы. – 2019. – № 2. – С. 92-101;

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 7

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

«Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot» jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi 26-uy.